

## Chortkiv

```

var DrawingManagerData = {"mapZoom":8,"mapCenter":["49.0608896293","25.9044938404"],"mapObjects":[{"title":"","type":"marker","coordinates":["49.1231938198","25.7877641041"]}]}; var
    GoogleMaps = { map: null, mapZoom: (DrawingManagerData == "" ? 4 :
        DrawingManagerData.mapZoom), mapCenter: (DrawingManagerData == "" ? new
            google.maps.LatLng(24.886436490787712, -70.2685546875) : new
                google.maps.LatLng(DrawingManagerData.mapCenter[0], DrawingManagerData.mapCenter[1])),
        existingAreas: (DrawingManagerData == "" ? "" : DrawingManagerData.mapObjects),
        renderedAreas: [], drawingManager: null, markerIcons: { "regular" : "http://icons.iconarchive.com/icons/icon-land/vista-map-markers/32/Map-Marker-Marker-Outside-Chartreuse-icon.png", "hovered" : "http://icons.iconarchive.com/icons/icon-land/vista-map-markers/64/Map-Marker-Marker-Outside-Azure-icon.png"}, init: function() { //Define Map Center View
            var mapOptions = { zoom: this.mapZoom,
                center: this.mapCenter, mapTypeControlOptions: { mapTypes: [
                    google.maps.MapTypeId.ROADMAP,google.maps.MapTypeId.TERRAIN,
                    google.maps.MapTypeId.SATELLITE ] }, mapTypeId: google.maps.MapTypeId.TERRAIN }; this.map =
                new google.maps.Map(document.getElementById('map-canvas'), mapOptions); //draw existing areas
            this.drawExistingAreas(); }, drawExistingAreas: function() { for (var i in this.existingAreas) { //handle
                polygons if ( this.existingAreas[i].type == "polygon" ) { var paths = []; for (var point in
                    this.existingAreas[i].coordinates) { paths.push(new google.maps.LatLng (
                        this.existingAreas[i].coordinates[point][0], this.existingAreas[i].coordinates[point][1] ) ); } var area =
                        new google.maps.Polygon({ paths: paths, strokeColor: '#FF0000', strokeOpacity: 0.8, strokeWeight:
                            2, fillColor: '#FF0000', fillOpacity: 0.35, title: this.existingAreas[i].title, type: this.existingAreas[i].type
                                }); area.setMap(this.map); this.drawLabel(this.existingAreas[i]); } //handle markers if (
                                    this.existingAreas[i].type == "marker" ) { var position = new
                                        google.maps.LatLng(this.existingAreas[i].coordinates[0][0], this.existingAreas[i].coordinates[0][1]);
                                            var marker = new google.maps.Marker({ position: position, icon: GoogleMaps.markerIcons.regular,
                                                title: this.existingAreas[i].title, type: this.existingAreas[i].type }); marker.setMap(this.map);
                                                    this.drawLabel(this.existingAreas[i]); } } }, drawLabel: function( object ) { var marker = new
                                                        MarkerWithLabel({ position: new google.maps.LatLng(object.coordinates[0][0],
                                                            object.coordinates[0][1]), map: this.map, labelContent: object.title, labelAnchor: new
                                                                google.maps.Point(30, 20), labelClass: "drawing_manager_read_only_label", // the CSS class for the
                                                                    label labelStyle: {opacity: 1}, icon: "http://placeholder.it/1x1", visible: true }); } } jQuery(function() {
                                                                    GoogleMaps.init(); });
שם בפולנית: Czortkow

```

שם בגרמנית: Tschortkiw

שם באוקראינית: Чортків (Chortkiv)

שם בעברית: צ'ורטקוב

שם ביידיש: טשאָרטקאָוו

היסטוריה מנהלית:

| Coun<br>try | Prov<br>ince | Dist<br>rict | Tow<br>n | Year<br>s |
|-------------|--------------|--------------|----------|-----------|
| Aust        | Gali         | Czor         | Czor     | 177       |

|                         |              |              |              |                   |
|-------------------------|--------------|--------------|--------------|-------------------|
| rian<br>Empi<br>re      | cia          | tków         | tków         | 2-19<br>18        |
| Pola<br>nd              | Tarn<br>opol | Czor<br>tków | Czor<br>tków | 191<br>8-19<br>39 |
| Sovi<br>et<br>Unio<br>n |              |              | Cho<br>rtkov | 194<br>5-19<br>89 |
| Ukr<br>aine             |              |              | Cho<br>rtkiv | Sinc<br>e<br>1989 |

## נתוני אוכלוסייה:

| שנה         | כלל האוכלוסיה | היהודים |
|-------------|---------------|---------|
| <b>1765</b> | (?)           | 746     |
| <b>1809</b> | 3920          | 2089    |
| <b>1880</b> | 3524          | 2214    |
| <b>1890</b> | 4531          | 3106    |
| <b>1900</b> | 5099          | 3146    |
| <b>1910</b> | 5167          | 2907    |
| <b>1921</b> | 5191          | 3314    |
| <b>1935</b> | 19089         | 5869    |

## הערות:

העיר צ'ורטקוב ממוקמת כ-80 ק"מ דרומית לעיר טרנופול על הגדה המזרחית נהר סירט (seret), אחד מיובליו של נהר הדנייסטר (Dniester). בשנת 1522 ניתנה הזכות לאציל הפולני יז'י צ'רטובסקי להפוך את הכפר הקטן לעיר.

מבחינה כלכלית ידוע לנו כי בראשית המאה ה-17, נערכו בעיר שני ירידים שנתיים וכן יום שוק קבוע בשבוע. עם זאת, בשל מיקומה עברה העיר טלטלות רבות במהלך המאה ה-17. העיר נכבשה בידי הטטארים, הקוזקים ואף ההונגרים, וברבע האחרון של המאה עברה לרשותם של העות'מנים. תחת שלטונו של הסולטן הוכתרה צ'ורטקוב כבירת המחוז ומקום מושבו של המשנה לפחה. העיר נכבשה מחדש על ידי האציל הפולני אנדרז' פוטוצקי בשנת 1683, ולאחר הסכם השלום בקרלוביץ הועברה לידי משפחת פוטוצקי בשנת 1699.

קרא עוד...

היהודים בצורטקוב

אין לנו ידיעות החל ממתי מתיישבים יהודים בעיר, אך בידינו עדות משנת 1616 אודות סוחר יין יהודי מצ'ורטקוב שנהרג במהלך מסע מסחר לוולאכיה. עדויות מאוחרות יחסית מספרות שבמאורעות ת"ח-ת"ט נרצחו בעיר 50 מתושביה היהודיים בידי אדוני העיר הפולנים, והשאר גורשו משם. ברם, בשנת 1705 חזרו אדוני העיר הפולנים ועודדו את היהודים לשוב לצ'ורטקוב. בדומה לערים רבות בחבל פודוליה, קיבלו גם יהודי צ'ורטקוב בראשית המאה ה-18 זכויות כלכליות ואזרחיות מידי משפחת פוטוצקי, וכנראה בזכותם התעצמה הקהילה היהודית בעיר. זכויות אלו הכוללות חרות כלכלית בענייני מסחר ונדל"ן, פטור ממיסים עבור מבני מוסדות הקהילה, וחסיונות והעדפה בתחומי המשפט והעונשין.

בתקופת השלטון האוסטרי, גם יהודי צ'ורטקוב סבלו מגודל המיסים והגזרות. עם זאת, בשנת 1821 אנו יודעים על 35 משפחות יהודיות שעוסקות בחלקאות. במחצית השנייה של המאה ה-19 נבנו כמה מפעלי תעשייה קלה, לכלים חקלאיים, בית בד להפקת שמן, מפעל ללבנים ועוד. רבים מן המועסקים במפעלים הללו בראשית המאה ה-20 היו יהודים. בשנת 1874 התקיימו בחירות חופשיות ראשונות למועצת העיר, אז נבחרו 11 נציגים יהודיים מתוך 24. מאז ועד מלחמת העולם היו ראש העיר או סגנו יהודים. החל משנות השמונים של המאה ה-19, החלה הגירה של רבים מיהודי צ'ורטקוב לארצות הברית.

קקהילה יהודית שהתחדשה רק מראשית המאה ה"ח, לא כיהן רב בצ'ורטקוב עד לשנת 1717 אז נתמנה ר' שרגא בנו של מורה הצדק בעיר, לאב בית דין ורב העיר. זמן קצר לאחר מכן נתמנו שני רבנים נוספים שכיהנו בתפקיד זה תקופה קצרה. את הרבנות הממוסדת של העיר ניתן להתחיל ולמנות בין השנים 1726-1754, אז כיהן כרב העיר צבי הירש סג"ל הרוויץ. ר' צבי הירש נזכר בין גדולי רבני פודוליה, ונזכר בכמה מקומות בכתביו של ר' יחזקאל לנדא 'הנודע ביהודה' כבר סמכא. שני בניו של הרוויץ, ר' פנחס ור' שמואל (שמעלקה), שהיו חלק מראשוני החסידים, כיהנו כרבני קהילות גדולות באירופה. ר' פנחס היה רבה של פרנקפורט על נהר מיין ומחבר ספר 'ההפלאה', ור' שמעלקה היה רבה של ניקלשבורג ומחבר הספרים 'נזיר השם' ו'אמרי שמואל'. בפולמוס עם תנועת פרנק, בשלהי שנות הששים של המאה ה-18, לא נזכרים מיהודי צ'ורטקוב. עם זאת, אחד מרבני העיר, אברהם צבי הירש, שכיהן כרב העיר בין השנים 1769-1767 נזכר בפנקסי הקהילה כמי ש'שמו לא ניתן להיזכר'. מן הדברים יש להסיק שהמיר את דתו או שנתפס אף הוא לתנועתו של פרנק.

גם בימי השלטון האוסטרי הייתה צ'ורטקוב עיר חשובה מבחינת ההנהגה התורנית בה. אמנם, החל מאמצע המאה ה-19 הפכה העיר למרכז תוסס של שתי תנועות הפכיות זו לזו. בשנת 1858 נתמנה לרב העיר ר' ישעיהו מאיר כהנא-שפירא, שהיה גם בעל השכלה כללית. הרב שפירא דגל גם בחינוך חילוני, לצד זה המסורתי, ייסד בעיר בית ספר ברוח זו ואף שלח את בנו ללמוד בגימנסיה בסטניסלבוב. הוא היה חבר ב'חברת כל ישראל חברים', כי"ח, בווינה ופריז, בחברת 'שומר ישראל' בלבוב ל'מפיצי השכלה' ו'מקיצי נרדמים' ברוסיה והיה חבר ב'עזרת נדחים' בארץ ישראל ומחובבי ציון. נוסף על אלו, הקים בעיר חברת 'ביקור חולים' ו'גמילות חסדים' מעין בנק להלוואות לעסקים קטנים. כך גם חברת 'יד חרוצים', איגוד של בעלי מלאכה שונים בעיר, שהיה כנראה הראשון בסוגו בגליציה.

באותה העת לערך, בשנת תרכ"ה, קבע בעיר את מושבו ר' דוד משה פרידמן, בנו של ר' ישראל מרוז'ין. חסידיו של פרידמן קנו את הארמון וחלק מן האחוזה של הגרפה הירונימה בורקובסקה, והפכו את העיר למרכז מושבו של האדמו"ר. התנגדותו של רב העיר שפירא לאדמו"ר החסידי, הכניסה את הקהילה היהודית לטלטלה שהביאה גם לסכסוכי משפחות, גירושין ופסילות כשרויות הדדית. בין תומכיו הרבים של האדמו"ר לבין פרידמן היו בעלי ההשפעה והממון בעיר, והללו הביאו בסופו של דבר לפיטוריו של הרב שפירא מתפקידו. מתומכיו של הרב שפירא היו בעיקר עניי ופשוטי העיר, ובהגירה הגדולה לארצות הברית, נמנו רבים מהם עם המהגרים. האדמו"ר ר' דוד משה מצ'ורטקוב לבית פרידמן, חי בעיר עד שנת 1903 ובנו ר' ישראל ירש את מקומו. עם פרוץ מלחמת העולם עבר ר' ישראל לוינה, ושם קבע את מושבו עד מותו בשנת 1934, אך המשיך לבקר בצ'ורטקוב במהלך כל התקופה.

מיוצאי העיר נמנה גם הסופר קרל אמיל פרנצוס (1848-1904) שכתב בשפה הגרמנית, ואת ספרו 'היהודים מברנוף' חיבר על עיר ילדותו צ'ורטקוב.

בתחילת מלחמת העולם הראשונה עברה העיר לשליטת הצבא הרוסי, עד לשנת 1917 עת נכבשה מחדש בידי האוסטרים. במהלך המלחמה נהרגו, כתוצאה ממחלות ומגיפות כ-20% מתושבי העיר, וכ-35% מן הפליטים היהודיים שהגיעו אליה מן הסביבה. בין שתי מלחמות העולם הייתה צ'ורטקוב במצוקה כלכלית, עקב המלחמה, ורבים מן היהודים בה נתמכו בידי בני משפחותיהם שהיגרו לאמריקה. במהלך תקופה זו הפעילות הפוליטית הציונית על גווניה השונים, הייתה מאוד תוססת, וכך גם פעילותם של חסידי צ'ורטקוב באגודת ישראל וחברי תנועת הבונד.

במלחמת העולם השנייה במהלך שואת יהודי אירופה, נכבשה בתחילה העיר בידי הסובייטים. הללו הכבידו מאוד על נטל המיסים, והצרו את צעדיהם של גורמים שונים בהנהגת הקהילה ובני המעמד הגבוה. מייד עם נפילת מערכי ההגנה הסובייטיים, ותחילת הכיבוש הגרמני ב-06.07.1941, בוצע פוגרום ביהודי צ'ורטקוב בידי צעירים אוקראינים בו נרצחו למעלה מ-300 יהודים. כבר באותו החודש מונה היודנרט הראשון, אשר חבריו הוצאו להורג כחודשיים מאוחר יותר. בין השנים 1941-1943 נשלחו היהודים הכשירים לעבודה במחנות באזור, ובמקביל נמשכו לפרקים אקציות על הגטו ושליחתם ורציחתם של תושבי העיר היהודים במחנה ההשמדה בבלז'ץ עד ספטמבר 1943 עד חוסל הגטו סופית. הצבא הסובייטי שחרר את העיר מידי הנאצים במרץ 1944, ולאחר מכן התקבצו בה כ-100 יהודים מניצולי העיר. רוב היהודים עזבו את העיר בשנת 1945 בדרכם לארץ ישראל ולארצות אחרות.

(רועי גולדשמידט)

מקורות:

אפרים זונגשין, פרקים מתולדות היהודים בטשורטקוב- על פי פנקסי הקהילה עם הקדמה מאת פרופ' מאיר בלאבן, ורשה תרצ"ח.

פנקסי הקהילות, ב, צ'ורטקוב, עמ' 443-445.

Karl Emil Franzos, *The Jews of Barnow*, Translated by M.W Macdoeall, New-York 1883.

קואורדינטות: 49°01' N, 25°48' E

אזור היסטורי-תרבותי: Eastern Galicia

## פריטים רלוונטיים לקהילה

| שנה          | סוג הפריט                                 | כתבת                                                               |
|--------------|-------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|
| 1844 עד 1939 | מאגר שמות                                 | <a href="#">Malka Grossbach</a>                                    |
| 1929         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">"Ewidencja kleru wszystkich wyznań na terenie p...</a> |
| 1934         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">"Wykazy czasopism sprzedawanych i prenumerowany...</a> |
| 1915         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">"О высылке заложников", в т.ч. об арестах, вз...</a>   |
| 1915         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">"О местах водворения лиц, высылаемых из преде...</a>   |
| 1834         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">- Wahl von Rabbinern und Bewerber zur Gemeinde...</a>  |
| 1882         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">1. Okólniki, sprawozdania, korespondencja i inn...</a> |
| 1882         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...</a> |
| 1882         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...</a> |
| 1888         | אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי | <a href="#">1. Rozporządzenia, sprawozdania, korespondencja...</a> |

[פריטים נוספים](#)

<http://www.jgaliciabukovina.net/he/node/110819> Source URL: